

3.

ENERGETICKÉ SUROVINY (PALIVA)

Co si představíte, když se řekne: energetické suroviny? Jsou to suroviny, ze kterých se vyrábí **energie**. Tedy suroviny, ze kterých získáváme **teplo, světlo, energii k pohonu automobilů, elektrickou energii** apod.

Energetické suroviny neboli **paliva** dělíme na:

- **pevná – uhlí,**
- **kapalná – ropa,**
- **plynná – zemní plyn.**

Jsou to nerostné suroviny, které se vytvářely na Zemi po miliony let přeměnou dávných organizmů.

Z Během procesu utváření energetických surovin do nich Slunce po mnoho milionů let ukládalo sluneční energii. Dnes z nich tuto sluneční energii získáváme zpět.

Uhlí těžíme hornickým způsobem. **Hnědé uhlí** se těží na povrchu země v **povrchových dolech**, **černé uhlí** hluboko pod zemí v **hlubinných dolech**.

Ropa se těží pomocí **hlubinných vrtů**, nad kterými jsou postaveny těžební ropné věže. Na povrch země vytéká sama, nebo se čerpá potrubím vedoucím pod ropnými věžemi.

Zemní plyn, stejně jako ropu, čerpáme z hloubky několika set i tisíc metrů po navrtání zemské kůry.

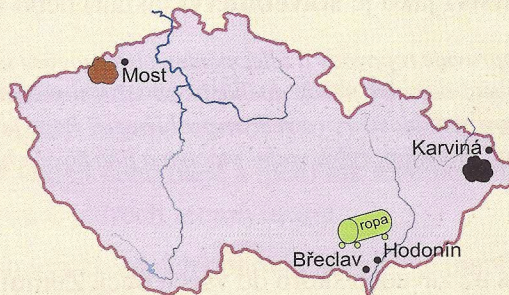
V České republice se z energetických surovin těží ve větší míře **uhlí**, v nepatrné míře také **ropa**. Většinu ropy a všechnen zemní plyn musíme dovážet ze zahraničí.

S pomocí mapy si připomeňte, kde se na území České republiky nacházejí naleziště **uhlí** a **ropy**:

- Severočeský hnědouhelný revír v okolí Mostu,
- černé uhlí v okolí Karviná,
- ropa v okolí Hodonína a Břeclavi.

V blízkosti nalezišť hnědého a černého uhlí byly postaveny **tepelné elektrárny**. Vyhledejte je na mapě na str. 19. Diskutujte nad důsledky zdevastování prostředí v oblastech těžby uhlí.

Vysvětlivky:

- černé uhlí
- hnědé uhlí
- ropa

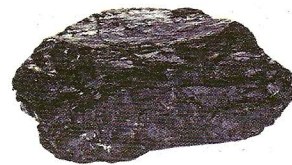
Těžba energetických surovin v České republice

Uhlí

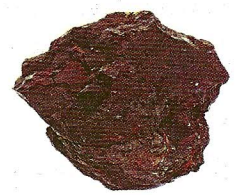
Uhlí je hornina složená převážně z **uhlíku**. Čím více uhlíku uhlí obsahuje, tím je jeho barva tmavší. Na území naší vlasti se těží převážně hnědé uhlí, v menší míře černé uhlí.

Uhlí potřebujeme hlavně k **topení** a k **výrobě elektrické energie v tepelných elektrárnách**.

Z Černé a hnědé uhlí vzniklo z různých druhů rostlin před mnoha miliony let. Černé uhlí je původem starší. Vzniklo hlavně z kapradorostů rostoucích v pralesních močálech. Nahromaděná odumřelá těla rostlin byla postupem času překryta vrstvami různých nepropustných hornin. Vlivem velkého tlaku hornin zde bez přístupu vzduchu a vody rostliny zuhelnatěly. Podobně vzniklo i mladší hnědé uhlí. To však vzniklo z podobných stromů, které rostou i dnes.

Černé uhlí

Hnědé uhlí

Černé a hnědé uhlí jsou horniny, které jsou složené z různého množství uhlíku. Na území České republiky se těží převážně hnědé uhlí. V elektrárnách se s pomocí uhlí vyrábí elektrická energie. Uhlí dodnes také slouží k topení v některých domácnostech.

Uhlík je chemický prvek, o kterém se budete učit ve vyšších ročnících. Je obsažen také v tuze tužky. **Kapradorosty** jsou stromovité kapradiny, přesličky a plavuně.

PT Je smutné vidět krajinu poškozenou těžbou. Měli byste nápad, jak tuto krajinu oživit?

Ropa

V současné době jsou za hospodářsky nejdůležitější energetické suroviny považovány ropa a zemní plyn. Bez nich si vůbec neumíme náš současný život představit. Vznikly pravděpodobně z odumřelých mořských mikroorganismů a drobných živočichů před mnoha miliony let.

- Ⓩ Lidé nacházejí kapalnou ropu na místech, kde před mnoha miliony let vznikla. Jsou to zejména rozsáhlé snížené prohlubně, kterým někdy také říkáme **pánve**. Tam v podzemních prostorách za velmi dlouhou dobu nahromadila voda usazeniny písků, do kterých prosákla lehčí olejnatá kapalina **ropa**. Nad ní se vyskytuje nejlehčí **zemní plyn**, který se uvolňuje **odpařováním z ropy**. Podzemní prostory vyplněné pískem a bahnem s ropou a zemním plynem jsou shora uzavřeny vrstvami různých hornin. Ty se musí pro těžbu navrtat a teprve potom lze dané suroviny čerpat.

Prohlédněte si ukázkou ropy. Všimněte si rozdílů v barvě. Pozor, nezaměňujte s naftou!

Ropa má podobnou vůni jako benzín, který všichni dobře známe. Bývá **různobarevná**. Na některých nalezištích se těží světlá ropa barvy bělavé, nažloutlé až růžové, jinde se těží velmi hustá hnědá až černá ropa.

Vytěžená ropa většinou obsahuje další usazeniny, jako např. hlínu a zrna písku, proto se musí pro další zpracování ještě upravit. Zemní plyn se těží společně s ropou. Ropa a zemní plyn se z místa těžby k dalšímu zpracování a ke spotřebiteli dopravují podzemním potrubím tzv. **ropovody** a **plynovody**. Hlavní význam ropy spočívá v tom, že se z ní vyrábí **benzín** a **nafta** pro motorová vozidla. Jako jedna z energetických surovin se využívá také pro **výrobu elektřiny** a **tepla**. Využití nachází i v dalších odvětvích národního hospodářství jako je **stavebnictví** (asfalt) nebo **chemický průmysl** (chemikálie).

- Ⓩ Ropa se ve světě dopravuje ropovody a železničními cisternovými vagóny, ale také na obřích námořních lodích, takzvaných **tankerech**. Během této dopravy někdy dochází k závažným nehodám a ropa uniká do životního prostředí. Jindy tak unikající ropa se lidskou nedbalostí stává velkým problémem. Ropa je lehčí než voda a udržuje se na mořské hladině, kde ničí všechno živé – vodní plankton, ryby, vodní ptactvo a jiné živočichy. Na dlouhou dobu také zamořuje mořské pobřeží.

Světlá ropa

Žlutá ropa

Tmavá ropa

Zemní plyn

Zemní plyn je u nás už zaveden skoro do všech obcí. Zemním plynem se vytápějí naše **domácnosti**, zemní plyn využíváme i k vaření a pečení. Dobře nám slouží, je ale také nebezpečný, protože je výbušný.

Na základě vlastních zkušeností, znalostí z učiva vlastivědy a přírodovědy, popř. za pomoci encyklopedie a vlastivědných map si připomeňte:

1. Za jakých okolností může dojít k výbuchu plynu? Může se to stát jenom v domácnostech?
2. Slyšeli jste už o havárii, při níž došlo, nebo mohlo dojít k výbuchu plynu?
3. Zjistěte, ve kterých státech se těží zemní plyn a odkud se k nám dopravuje.
4. Vyhledejte na mapě nerostných surovin, ve kterých státech se těží ropa. Zjistěte, ze kterých států ropu dopravujeme. Těží se ropa také někde na území České republiky?

VI

Ropa a zemní plyn jsou nerostné suroviny, které vznikly před mnoha miliony let. Těžíme je z hlubin zemské kůry. Patří mezi nejdůležitější energetické suroviny současné doby. Hlavní význam ropy spočívá v tom, že se z ní vyrábí benzín a nafta pro motorová vozidla. Má i další široké využití.

Zemní plyn slouží v domácnostech k vytápění, vaření a pečení. Při neopatrném zacházení s plynovými spotřebiči může dojít k výbuchu nahromaděného plynu.

Při neopatrné přepravě ropy a zemního plynu může dojít ke znečištění mořské vody, orné půdy, potoků a řek a ohrožení života živých organismů v přírodě.

PT Slyšeli jste někdy o ekologické katastrofě – např. o havárii ropného tankeru?